

Institucije islamske civilizacije – izabrani članci iz Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Ahmet Alibašić, Munir Mujić (ur.), Sarajevo: Centar za napredne studije, 2017, str. 712, ISBN 978-9958-022-50-0.

Među publikacijama kojima se Centar za napredne studije (CNS) iz Sarajeva predstavio naučnoj javnosti u 2017. godini nalazi se knjiga *Institucije islamske civilizacije – izabrani članci iz Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Na 712 stranica predstavljene su 54 institucije prisutne kroz historiju islamske civilizacije. Knjiga predstavlja izbor enciklopedijskih članaka iz kapitalnog djela *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, na kojem već decenijama rade renomirani turski istraživači. Urednici ovog izdanja su Ahmet Alibašić i Munir Mujić, dok su redakcijski odbor sačinjavali Munir Mujić, Munir Drkić, Ahmed Zildžić i Adnan Kadrić. Enciklopedijske članke s turskog na bosanski jezik za ovu priliku preveli su Sabina Bakšić, Mirsad Turanović, Belma Fišo, Amina Kadribegović-Mehić, Edina Nurikić, Samira Osmanbegović-Bakšić, Nadira Jahić, Azra Efendić i Amela Jordamović. Uzimajući u obzir obim ove publikacije, na ovom mjestu će biti ponuđen osvrt na svega nekoliko enciklopedijskih članaka kako bi zainteresirani čitatelji mogli steći bolji uvid u ono što im nudi ova knjiga.

Enciklopedijski članak o tituli *beglerbeg* (15–26), koja se u osmanskim izvorima javlja i pod nazivima *mir-i miran*, *emir el-umera* i *vali* napisao je Mehmet İpşirli. Autor navodi da je kod turskih i zapadnih historičara postojalo neslaganje u mišljenju o porijeklu titule, ali kao referentne stavove uzeo je one koje su iznijeli Fuad Köprülü i İsmail Hakkı Uzunçarşılı, prema kojima je temelje ove institucije potrebno tražiti u islamsko-turkijskim zemljama, a ne u Bizantu. İpşirli je akcenat stavio na prisustvo spomenute titule u Osmanskom Carstvu te je čitateljima ponudio osnovne informacije o imenovanjima i smjeni beglerbegova, njihovim dužnostima, ovlastima, odgovornostima te prihodima i rashodima. Nekoliko članaka u ovom izboru iz enciklopedije *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* posvećeno je terminu *emir*. Abdulaziz ed-Duri (184–187) piše da je riječ o terminu koji je korišten za imenovanje zapovjednika vojske ili vojnih jedinica te namjesnika. Autor u kraćim crtama prati razvoj ove titule, ukazujući na djelokrug emira, sve do vremena seldžuka, ejubija i mameluka, kada je, zbog činjenice da je

mjesto propale birokratske uprave zauzela vojna uprava, titula emira dodjeljivana kako komandantima svih činova, tako i seldžučkim prinčevima. U sklopu ovog izbora čitateljima su predstavljeni i termini *emir-i dad* (autor: Aydın Taneri, 188–189), *emir-i bares* (Aydın Taneri, 190–191), *emir-i medžlis* (Asri Çubukçu, 192–193), *emir-i silah* (Aydın Taneri, 194), *el-emir el-kebir* (Asri Çubukçu, 195–196), *emir el-mu'minin* (Mustafa Fayda, 197–198), *emir el-mu'minin fi el-hadis* (Mehmet Yaşar Kandemir, 199–200), *emir el-muslimin* (Mustafa Fayda, 201–202), *emir el-umera* (Hakki Dursun Yıldız, 203–205).

Najveću vojnu i civilnu titulu kod Osmanlija, titulu *paşe*, čitateljima je predstavio Abdulkadir Özcan (596–598). Ukazano je na različita mišljenja vezana uz etimologiju ovog termina. Također, autor prati historijski razvoj ovog termina i njegovog korištenja od početaka osmanske dinastije pa sve do 1934. godine, kada je zamijenjen riječju general. Özcan, između ostaloga, navodi da je pojam paša svoje mjesto pronašao i u balkanskim jezicima, tako da ga i danas često možemo čuti u neformalnom govoru. O vladarskoj tituli *sultan*, koja se u islamskom svijetu koristi od XI stoljeća, pisao je Osman Gazi Özgüdenli (612–615). Autor je ponudio informacije o etimološkom porijeklu riječi sultan te o pojavi ove imenice u muslimanskoj svetoj knjizi Kur'an i u hadisima. Özgüdenli također prati upotrebu ove titule od trenutka kada ju je u političkom značenju iskoristio abasijski halifa Harun er-Rašid, pa sve do danas, napominjući da se od trinaestog stoljeća ova imenica koristila za označavanje sufija i gnostika, zatim uz vlastito ime za majke, supruge, kćerke i sinove sultana, ali i kao lično ime. Posljednji termin objavljen u ovom izboru na koji ćemo se osvrnuti u ovom prikazu jeste *vezir* (685–710). Kao i za mnoge druge titule, postoje različita mišljenja o porijeklu i ove titule, pa su tako pojedini naučnici mišljenja da ona vodi porijeklo iz sasanidske države i da pripada perzijskom jeziku, dok drugi smatraju da je riječ o terminu i tituli arapskog porijekla. Fatih Yahya Aziz čitateljima je prezentirao historijski razvoj ove institucije, a zatim se osvrnuo i na emevijsku državu u Andaluziji, dok su Abdülkerim Özeydin, Osman Gazi Özgüdenli i Halil İnalçık dali pregled razvoja ove titule u islamskim turkijskim državama.

Pojava jednog ovakvog izdanja na bosanskom jeziku vrijedna je svake pohvale. Osim što može olakšati naučna istraživanja, knjiga *Institucije islamske civilizacije* u isto vrijeme može poslužiti kao vrijedno sredstvo informiranja studentima i široj čitalačkoj publici zainteresiranoj za historiju muslimanskih država i način njihovog funkcioniranja. Pozitivna je i činjenica da je nakon svakog enciklopedijskog članka ponuđena bibliografija radova, zahvaljujući kojoj oni koji žele mogu dodatno proširiti svoja znanja, iako među navedenom literaturom počesto nema djela pisanih kako na engleskom i njemačkom, tako i na južnoslavenskim jezicima. Prilikom čitanja ovakve publikacije treba imati na umu da su autori ovih enciklopedijskih tekstova mahom turski naučnici te da knjiga koja je pred nama uglavnom nudi „tursku naučnu perspektivu“, na pojedinim mjestima i bez previelikog uključivanja istraživačkih rezultata ponuđenih u inostranim naukama.

Na kraju je potrebno izraziti nadu da se Centar za napredne studije neće zaustaviti na ovom izdanju, te da će i u budućnosti nastaviti objavljivati izbore članaka iz *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* i iz sličnih enciklopedija, jer kako je i sama redakcija zaključila izbor koji je ovoga puta ponuđen čitateljima „ne pretendira biti konačnim i zaokruženim“ te i dalje postoji veliki broj članaka u okviru ove enciklopedije koje bi vrijedilo prevesti i objaviti na bosanskom jeziku. Također, u budućim sličnim poduhvatima, ukoliko ih bude, vrijedilo bi razmisliti o tematskom raspoređivanju članaka i njihovom objavljivanju na takav način.

Amer Maslo